

GAZETA NARODOWA Y OBCA.

Sine ira & studio, quorum causas procul habeo.

C. Tacit.

Z WARSZAWY W SOBOTĘ DNIA 19. LISTOPADA ROKU 1791.

Sesja sejmowa dnia 15. listopada. P. Marszałek sejmowy zagaia sesję, do przeczytania ostatniego już artykułu z projektu *Urządzenie wieczyste królewskiej.* — Cały ten projekt idzie w deliberacyę.

P. Zagorski *wołyński*: „Prawo seymu tego, z powodu dezyderjów wdztwa *Wołyńskiego* chcąc położyć koniec sporem kilkunaścieletnim między starostą *Owruckim*, a szlachtą powiatu *Owruckiego*, zaleciło wdztwu *Kijowskiemu*, wybranie sędziów do zupełnego tej sprawy ośądzenia. Lecz gdy obywatele, w tę sprawę wchodzący, i dekretami zajęci, życzą sobie, aby nikt sędzią własnej sprawy nie był, podaję więc dodatek do tego prawa: *żeby ci obywatele, którzy wpływają w tę sprawę, wybranymi bydl, ani wybierać nie mogli.* — P. Sokolnicki *Poznański*: „Słuszną jest rzeczą, aby obywatel w sprawę wchodzący, za sędzię do niej wybrany być nie mógł; lecz żeby nie wolno mu było i obierać, na to zgodzić się nie mogę; bo prawo jest wyraźne: że każdy szlachcic, mający poselską, i umieszczony w księdze ziemianńskiej, obierać jest mocen. — P. Marszałek sejmowy: „Uwaga P. *Poznańskiego*, powinna znać tu miejsce; ponieważ taka ekсклюzya, pokrzywdzałaby wolność; wszakże i my mamy sprawy w trybunach, a sami obieramy deputatów? — P. Krzucki *Wołyński*: „Wielbić należy gorliwość P. marszałka sejmowego, że tam nawet, gdzie zachodzi interes jego krewnego, którym jest P. *Stecki* starosta *Owrucki*, nie przypuszcza żadnego względu prywatnego, idzie tylko za interessem publicznym. — My odstępujemy tego słowa: *obierać*, a zostajemy się przy dodatku: *obranymi bydl nie mogą.* — Zachodzi jednomyślna zgoda na następujący dodatek: *Ze do sądu obrać na sejmikach przez szlachtę determinowanego, w sprawie między starostą owruckim, a szlachtą powiatu owruckiego, o soby w sprawę tę wchodzące, obrane bydl nie mogą.*

P. Sierakowski *kaszt*: *Słowski* mówi za sprzedaż starostw: warnie, żeby kommissarze nadzwyczajni, w dziele swoim, wyszczególnili tych starostw, którzy pokupowali, i tych równie, którzy prócz starostwa innej nie mają poselski, a to końcem obmyślenia im nagrody ze skarbu. — P. Zambrzycki *Nurski* w głosie za sprzedaż starostw radzi w tej sprzedaży trzymać się prawidła, iakie było wzięte względem dóbr *Poiezuickich*. — Bonifikacyi żadnej za ozdoby i budowę w starostwach niedozwala. — Co do myśli X. podkanclerzego kor: względem podziału kilku starostw na ubogą szlachtę, wystawia, iż kilka starostw, tak znacznej liczby szlachty (iaka rachował do 300,000.) losu niepoprawi.

P. Świętosławski *Wołyński* przekłada: iż sprzedaż starostw na pięć lat przewleczona, nie tylko że kray zostawi bez dochodu; ale w expensie na kommissarzów, na ich subalternów, i na mierników, najmniej do miliona złotych, w tych latach pomnoży deficit skarbu. — Wątpliwość w nabywcach utrzymania się lub nie, zmniejszyć jeszcze może intratę z starostw; bo ktoż zaręczy, że ta sprzedaż idealna, nie wzruszoną będzie? — Daley: „Miały królewskie, pod sprzedaż podpadać nie mogą, bo są ogłoszone za wolne; dotrzy-

„mać im tego należy; więc kalkulacya, i z tej miary „zmniejszy się. — Z tych uwag wypadłoby wziąć się do „inszego sposobu pomnożenia dochodu z starostw. — Oto „korona, puł kwarty tylko na tym seymie z starostw postą- „piła; Litwa zaś i szeląg, bo jak dawniej, tak i teraz „dwie tylko kwarty z starostw do skarbu wnosi. — Gdyby „nie konsensa, jużby trzy części starostw przyszły na skarb; „napiszmy więc *jure cardinali*, że już żadne konsensa iść „nie mają. — Jeżeli zaś większości podobać się będzie ko- „niecznie sprzedaż; niech wprzód wzięta będzie proba z je- „dnego starostwa.” — Daley: gdyby się sprzedaż utrzymała, domagałbym się warunku: że nad 15,000. intraty, nikt więcej w tych dobrach wiecznemi czasy posiadać nie może. — Do ciebie mości się Podkanclerzy kor: głos mój obracam. — Ty! pisałeś za miastami, za chłopami; na przedostatniej sesji mówiłeś za współbracią twemi szlachtą; „czyń daley, mow, i pisz, aby ten twój wniosek uskutecz- „niony został; a wdzięczność tej szlachty stanie ci się „nagrodą.”

P. Sokolnicki *Poznański*: „Smiało teraz obywatel będzie „kupował starostwa, bo widzi zniszczone przyczyny daw- „nego niedowierzania; którego, co było tworem? oto „odmiana niestalego rządu, rozrzucone prawa, jedne dru- „gie znoszące po Voluminach, nie stałość onych, i niesilność „exekucyi. — Dziś, skoro rząd stały, i porządny, exekucya praw ściśła, żaden obywatel przy takiej ustawie lek- „kać się nie będzie żadnego postrachu.” — Mowi daley o potrzebie generalnego rozgraniczenia, i podaje projekt, na sesji prowincjonalnej kor: ułożony; którego tytuł = *Rozgraniczenie dóbr wszelkiej natury w prowincjach kor: =* Xiążę Marszałek konf: Lit: oświadcza podobny projekt od prowincyi Lit: przynieść na przyszłą sesję. — P. Kublicki *Iszlant-ki* odwołuje się do deputacyi konstytucyjnej, żeby miała pamięć na konstytucyę 1647. która wszystkie summy na starostwach skasowała; te tylko zostawiła, które przez dekreta asessorckie były potwierdzone. — Mowi daley: iż osiara J. K. Mci, zważając na potrzeby jego, nie powinna być przyjęta; ale żeby raczy był proszonym o zezwolenie; iżby cztery starostwa, które przez asessorję do dóbr stołowych przyznane zostały, były równie z innemi przedane; z zabezpieczeniem dla J. K. Mci dochodu, gdyż te istotnie mają naturę starostw, i przyznanie ich nie było słuszne. — Prosi przytym o warunek: żeby ekonomie królewskie; już żadnej sprawy do starostw o awans nie formowały; a asessorje, żeby starostw, pod pretekstem awansów, do dóbr stołowych nieprzyznawały. — Sesja sejmowa na czwartek.

Sesja sejmowa d. 17. listopada. Zagaiona, z porządku tygodnia, do materji ekonomicznych — P. Sachodolski *kaszt*: *Smoleński* podaje projekt zalecenia kommissji skarbu Lit: aby do dalszej stanów woli, wstrzymana była licytacya *quocunque titulo* dóbr i królewskiej, pod tej licytacyą podpadających. — Xże Biskup *krakowski* oddaje do przeczytania prośbę kommissji skarbu Lit:, na ręce swoje, jako prezydującego w deputacyi skarbu Litawski examiniujący, przed-

stana

Www

stana. — Treść iey = Kommissya skarbu Litt., odbierając wiadomość o złączeniu skarbow, a ztąd wnosząc bliską zmianę osób ją składających, czuje się obowiązana nietylko do ułożenia ostatnich rachunków, ale i do objaśnienia remanentów na kommissjach cywilno-wojskowych, z różnych źródeł wynikających; do takiego dzieła, gdy potrzebne jej są wszystkie protokoły i księgi, teraz przy delegowanych od kommissji do zdania rachunków w Warszawie będące, uprasza prezydującego w deputacji examinującej, aby wysłuchanie tychże rachunków z jednego pułroczu przyspieszył, a protokoły, księgi, i kancelaryą kommissji uwolnił. — Zalecono deputacji examinującej, aby w tej mierze opinia swoią na przysłałą sessję w projekcie przyniosła. — P. Ołędzki Zmudzki ostrzega, że na dzisiejszej tylko sessji ekonomicznym materyom daje miejsce; jutrzejszą zaś, do materyi starostw zamawia, gdyż nie bardziej ekonomicznego nie znajdzie nad to, co skarb z bogacić potrafi. — P. Karłski Podczaszny i poseł Sandomirski przekładając, iż deficit skarbu nie zwłocznego wymaga dopełnienia, żąda iak najprędzey przedaży starostw.

P. Marzałek seymowy wnosi niektóre punkta do rezolucji stanów od kommissji skarbowey. — Te zadecydowano w tym sposobie: — *Dozwolenie weryfikacyi dymów* = Po uczynionym nam królowi i stanom od kommissji skarbu kor: przełożeniu, iż liczne zachodzą skargi na mylne taryff dymów przez lustratorów od kommissyow cywilno-wojskowych zapisanie, stanowiący. 1. Gdzie zachodzą takowe skargi, kommissya skarbowea, oznaczając będzie na gruncie przez kommissyje cywilno-wojskowe w przytomności officyalistów skarbowych weryfikacye, po których skuteczniejszych zachodzące kwestyje ulatwi; do takowych zaś weryfikacyi, ci kommissarze cywilno-wojskowi, na których dzieła skargi zachodzić będą, wyznaczani być nie mogą. — 2. Czynienie zażalenie na mylne taryff spisanie, i tychże poprawa, tylko do dnia 1. maja 1792. trwać będą, po którym dniu normalna taryffa dymów sporządzona, przez żaden sposób poprawie podlegać nie będzie, aż do czasu oznaczonego nowey rewizyi dymów, a to podług prawa pod tytułem: — *Lustracya dymów* — w roku przeszłym 1790 zapadłego. — 3. Bonifikacya iaka z powodu mylnych taryff wypadac będzie, czynić kommissji skarbowey oznaczamy. — 4. Gdzieby zaś wśie przez lustratorów nie były lustrowane i do taryff zapisane, takowych wśiów dziedzice, i posessorowie donieść o tym kommissjom cywilno-wojskowym niezwłocznie pod karą dwójstej opłaty powinni, a kommissyje cywilno-wojskowe do takowych wśiów lustracye zaszła, i zlustrowane do taryff zapiszą, a dla odebrania zaległej należności skarbu, do kommissji skarbu kor: odzyska. — 5. Te zaś zalecenie równie przez kommissyą skar: W. X. Litt: nim osoby składające tę kommissyą do składu kommissji skarbowey O. N. wniyda, ma być dla prowincyi Litewskiej co do wyznaczenia weryfikacyi wykonane. — 6. Takowe zaś urządzenie wstrzymywac nie ma dzieła koekwacyjnego, ani onemu przeszkadzać dokonczenia.

Wnieiony projekt: iż zaskarżenia dzieł kommissarzów podatkowych, kommissya skarbowea w ciągu sześciu miesięcy ulatwi &c. — Wzięty do deliberacyi.

P. Krzacki Wołyński oświadcza ośiarę od xcia Czartoryskiego stolnika Lit: iż ten rzpltey odstępuje starostwa Łuckiego, i nic więcey z niego brać nie chce, jak tylko połowę takiej intraty, jaka przez ostatnią lustracyą jest wynaleziona; końcem zaś pomnożenia dochodów publicznych podaje z mocy instrukcyi projekt przeniesienia kontraktów z miasta dziedzicznego Dubna, do miasta rzpltey Łucka. — Po przeczytaniu tego przez P. Sekretarza i oświadczeniu przez wielu seymujących, iż biorą go na deliberacyą, wnosi P. Wołyński drugi projekt pod tytułem: *Zasady i warunki do projektu przedszego rozrządzenia królewsczyzn*. — P. Rzewuski Podolski sądzi, iż projekt względem przeniesienia kontraktów od-

dać należy pod opinią kommissji skarbowey: czyli może być miejsce na kontrakty dogodniejszy na Wołyniu? czy miasto Łuck jest takim? czy xże Lubomirski nie przedałby miasta Dubna na rzecz rzpltey, i jakie sposoby do kupienia miasta tego naydogodniejszy kommissya znajduje? — Sessya solwowana na dzień jutrzejszy.

Obwieszczenie kommissji Policji O. N. ułatwiające zręczność opłaty szpitalowi Dzieciątka Jezus od Kawalerów orderu s. Stanisława.

„Między tak licznemi troskliwościami o dobro kraju i „oycowskiej nad nieszczęśliwemi opieki J. K. Mci dowodami, nie można nie widzieć i ustawy orderu s. Stanisława; w której, chcąc mieć znak nadgrody dla zasłużonych, raczył razem połączyć dla sierot pomoc. Kiedy jednak ta świętobliwa ustawa, w wielkiej części skutku nie „wzięła; Kommissya Policji O. N. widząc między pierwszemi obowiązkami poleconemi sobie prawem, baczność i „dźwior nad funduszami szpitalów, chcąc jak najsukuteczniej zaradzić ich całosci, znajduje potrzebę wydać „niejsze obwieszczenie.

„Wchodzi kommissya Policji w przyczynę, która była „najistotniejszyą przelzkodą, iż kawalerowie orderu s. „Stanisława, oddaleni mieszkaniem swoim od stolicy, nie „byli w sposobności przesyłania regularnie tej należności „szpitalowi; przeto zaradzając wspomnionę przelzkodzie, „oświadcza: iż dla łatwości każdego opłacającego, czyni „rekwizycyą do PP. kommissyow cywilno-wojskowych, aby „te, do kass swoich, tak zaległą należność, jako od „coroczną przyjmowały. Ze zaś wiadomość nie podobna, „w którym powiecie, który z kawalerów orderu s. Stanisława mieszka, a ztąd niesposobność klasyfikacyi, do którejby kommissji cywilno-wojskowej opłatę przywiązać; „kommissya Policji rejestr kawalerów, a razem zalegających na niektórych remanent, kommissjom cywilno-wojskowym odsyła, zostawiając woli opłacających, aby każdy „wedle zręczności opłacił, w której chce kommissji, i „kwit z wypłaconey należności odebrał. — Wybieranie tej „zaległości w kommissjach cywilno-wojskowych zaczynać „się będzie od pierwszego stycznia roku przyszłego 1792. „trwać będzie przez 2. miesiące; w przeciągu którego czasu, jeżeli kto z kawalerów nie zapłaci, kommissya Policji, z posłuszeństwa winnego prawu, każdego nie opłacającego, do sądu swego zapozwać rozkaże. — A jeżeliby „dał kto opłacić w Warszawie, ma oddać do kassy kommissji Policji za kwitem Ur: Samuela Tolkmity kassjera. — „Ze zaś w liczbie kawalerów orderu s. Stanisława, jest bardzo wiele cudzoziemców, którzy nie mając w krajach „rzpltey possessyi, odpowiadać sądownie nie mogą; pod „chlebia sobie kommissya, po zachości duszy tych mężów, „iż i z własnego przeświadczenia, i z przykładów; które „mają w swoich krajach, ile rząd dba o całosc funduszów „szpitalów, zechcą obmyśleć środki, dla przesłania do „Warszawy należności szpitalowi, pod imieniem Dzieciątka „Jezus zostającemu; co aby łatwiey wiadomości zagranicznej „doszło, kommissya Policji w gazetach zagranicznych umieści „starać się będzie. — Dan w Warszawie na sessji ekonomicznej kommissji Policji O. N. dnia 15. miesiąca listopada 1791. roku.

Michał Wandalin Mnieszcz.

Z faks d. 30. października. Ciało s. p. xiążęcia Hrehorego Tauryckiego Potemkina feldmarszałka wojsk Rosyjskich namaszczone drogami olejkami, złożone jest na 12. wielkich armatach, okrytych chorągiewami i sztandarami. Poły namiotu, pod którym ciało spoczywa, podniesione są, aby odwiedzający drogę te zwłoki łatwiej przystępować mogli. Trzy tyfiące gwardyi, będących niegdyś przy boku nieboszczyka, namiot otacza; rycerze ci, wsparci na bronii w smutney postawie oplakują wodza swego. Codziennie

spodzie-

Spodziewamy się rozkazu względem przewiezienia ciała zmarłego księcia.

Z Wiednia d. 29 października. Z Semlinu odbieramy wiadomość, iż forteca Belgrad d. 22. tego miesiąca Turkom powrócona została, i z największą przez nich obłąta uroczystością. — Rozgraniczenie w Wołoszczyźnie zupełnie i z powszechnym ukontentowaniem skończone, w Kroacji atoli wiele jeszcze zachodzi trudności. Poślug linii oznaczony w Szystowie, znaczny bardzo las należy do odstąpienia, na które Porta zezwoliła. Basza Wihacz wszelkimi siłami sprzeciwiał się temu, z przyczyny, iż powierzona mu forteca nie ma żadnego innego miejsca, z któregooby się mogła drzewem opatrywać, z tym wszystkim Turcy proponowali ustąpienie innego miejsca, gdyby ich przy posiadaniu lasu tego zostawić chcieli; niemniejse spory wynikają przy rozgraniczeniu, z przyczyny, iż znaki dawnej granicy nie na tym działy znajdują się miejscu, na którym oznaczono je w Szystowie; mamy atoli nadzieję, iż i te okoliczności ułatwionemi zostaną, gdyż generał Schlaun w Kroacji i baron Herbert Stofowae do tego otrzymali przepisy. — Generał Clairfait złożył wszystkie wojenne urzędy, i na laurach w Bannacie zebranych, w spokojności resztę dni spędzić zamysła, cesarz oprócz pensyi szefa regimentu, wyznaczył mu rocznie 4,000. złotych niemieckich. — Cesarz zatrudnia się ułożeniem publicznego w kraju swym wychowania. — W tych dniach dawano tu komedię pod tytułem *Pielgrzym*, która tak podobiała się monarcho, iż autorowi ukontentowanie oświadczyć kazał przez hrabię Ugarte i udarował go stem czerwonych złotych. Oprócz teatru narodowego sprowadzona bydl ma opera serio włoska, do której rzezańców z *Włoch* już zapisano. Nadto w mieście i na przedmieściach znajdują się 5. rozmaitych teatrów. — Arcy-książę Franciszek obieżdżał sam warty policyjne w nocy, i przy największej slocie. — Został tu zawarty kontrakt między dworem naszym i *Hiszpańskim*, który dnia 1. lipca 1792. zacząć się ma, mocą onego dwór nasz dostarczać będzie *Hiszpanii* 8,000. cetnarów żywego srebra, a to z kruszców w *Illirji* będących niedaleko *Tryestu*, cetnar każdy ugodzony jest po 110. złotych niemieckich. — Cesarz rozkazał, ażeby tak w *Tryescie*, iako też i w *Fiume*, okręty *Francuskie* z flagą narodową tak były przyjmowane, iak niegdyś noszące flagę królewską.

Z Berlina d. 12 listopada. Pojutrze margrabia *Lucchesini* wyjechał ma do *Warszawy*, dzisiaj król ozdobić go rączył orderem orła czarnego. — Monarcha nasz posłał wielkiemu podkomorzemu *Saskiemu* hrabiemu *Marcolini*, kosztowny pugilares otoczony brylantami: na iedney stronie onego jest portret królowki obwiedziony dużemi brylantami, gdzie jest wyrażone słonce, wśród którego znajdują się ogromny brylant, na drugiej stronie jest słowo pamiątka *souvenir*, brylantami wysadzone, na spodzie zaś data dnia, do którego słowo to ściąga się. — *Blanchard* znajdują się w *Hannowerze*, i przedsięwziął ma 43. powietrzną podróż swoją.

Z Rzymu d. 15. października. Zawiadujący sprawami *Francuskimi* P. Bernard odebrał rozkaz, ażeby żadnych depesz ani też uwiadomienia o przyjęciu konstytucyi przez króla nie oddawał, ma iedynie zostać w urzędzie tajemnego agenta. — Ociec S. na żądanie króla *Neapolitańskiego*, zniósł sławny i bogaty klasztor *Teatynów* w *Katanii*, wiele innych klasztorów w *Sycylii* ma bydl także zniesionych, a dochody ich obrócone, na utrzymanie szpitalów, i innych w kraju porządków.

Z Hamburga d. 8. listopada. Dla nadzwyczajnych mrozów żegluga na *Elbie* zatamowana została, dla czego listy z *Anglii* tą razą chybiły.

Z Coblenz d. 31. Października. *Monseigneur* i hrabia d'Ar-

tois wydali rozkazy, ażeby wojenne ich ekipaże na 20. listopada gotowe były: Panowie ci wielce polegają na obcym wsparciu.

Z Paryża dnia 31. Października. Zgromadzenie Narodowe prawodawcze.

Na sessyi d. 28. dalsze roztrząsanie materyi o emigrantach. — Projekt P. *Condorcet* otrzymał pierwszość do pójścia pod decyzję. — Czytano list od ministra morskiego, który donosi: iż lubo jeszcze nie przyszły autentyczne wiadomości o buncie w *St Domingo*, ten jednak jest prawdziwym, a przeto król rozkazał dwa bataliony z *Brest* do *St Domingo* wysłać. — Minister dwa okręty przygotować zalecił, a jedna fregata przodem popłynie dla oznajmienia w *St Domingo*; iż dwa bataliony są w drodze.

Na sessyi d. 29. czytano wypis z listu pod dniem 25. września, z *Cap François* pisanego, i który municypalność z *Hauré* do Z. N. przesała: „Ten donosi: iż osada *St Domingo* w najsmutniejszym jest położeniu: plantacyi 218. „spalonych; liczba zbuntowanych murzynów do 50,000. z „których 5,000. zbrojnych; oboz ich o 6. mil od *Kapu*; „prowadzą z sobą armaty; jest podeyrzenie, iż *Hollandrzy* i „*Hiszpani* broni im dodają; widok wzbijających się płomieni „wzbudza rozpacz; jednak miasto *Kap*, dobrze jest osadzone. „ne. Wszystkie magazyny są zamknięte, i ładowanie towarów na okręty, wstrzymane.” Ten list odesłano do deputacyi kolonialney i morskiej. — Minister wojenny stawia w zgromadzeniu, i na rozmaite zarzuty i zapytania dogodnie odpowiada.

Na sessyi d. 30. po niektórych sporach, stołownie do konstytucyi uchwalono: iż *Ludwik*, *Stanisław*, *Xawery*, książę *Francuski* (*Monseigneur* brat króla) wezwany będzie przez proklamację ogłosić się mającą w *Paryżu*, ażeby w przeciągu dwóch miesięcy do *Francyi* powrócił; iż ogłoszenie tej proklamacyi w przeciągu 3 dni przez władzę wykonawczą uczynione będzie, a ministrowie o uskuteczeniu niniejszego dekretu raport złożą. — Prezydent czyta list następujący od ministra morskiego: „Nie mam jeszcze o buncie murzynów „żadnego autentycznego doniesienia z *St Domingo*; ale do- „szle przez *Anglię* wiadomości z *Kapu*, pod dniem 25. wrześ- „śnia, są tak straszne i tak wyraźne, iż bynajmniej po- „wątpiwać nie można o okropnym losie tej osady. Król „połtanował 2,500 żołnierza regularnego do tej wyspy „przesłać, a ta liczba podwyższona zostanie, jeżeli okoliczności tego wymagać będą. Podam Z. N. listę wyda- „tków nadzwyczajnych, które na tę wyprawę potrzebne „będą.” — Wnieziono zatym: ażeby króla prosić o wysłanie więcej wojska do *St Domingo*, dla przywrócenia tam spokojności. Ale P. *Brissot* przeciwil się temu wnioskowi. Powątpiwał o prawdziwie buntu murzynów, gdy P. *Blanchelande* gubernator żadney wiadomości o nim nie dał; okazywał rozmaite niepodobieństwa tego buntu &c. i mowę jego drukować kazano. — P. *Vergniaud* prezydentem obrany.

Wypis listu obywatela Polskiego w Paryżu będącego, do P. Gutakowskiego Posła Olszanieckiego.

.... „Co za szkoda, zacny przyjacielu! że ta rewolucya „tutejsza ma epizody, które jej uwłaczają, mogła bydl „źródłem naygruntowniejszym uszczęśliwienia ludzi na całym świecie. Zasady jej, są naybliższe natury, ale tak „nas obyczaje i zwyczaje oddaliły od tej natury, że po- „wrot do niej tak nagły nie mógł bydl bezkarny. Jest tu „wiele ludzi światłych; ale w czynieniu nie zręczni, choć „w pismach głębocy; nie umieją się znaleźć w okolicznościach. Niemafz tu umysłu jednającego; gminny fanatyzm „wzniesiony na miejscu fantyzmu zabobonnego, staje się „przyczyną wiele złego; i zamiast potrzebnych pociech dla

„dusz spokojnych, nie okazują tylko wzajemne prześlado-
„wania, i osłabienie wszelkich sprężyn dobrego i roztropne-
„go rządu. *Francuzi*, nazbyt są gorący, nazbyt lekkomyśl-
„ni, żeby tak wielkie dzieło prowadzili dobrze. Nic odwa-
„żniejszego, nic szlachetniejszego, nic sprawiedliwszego
„jak przedsięwzięcie. Ale żeby je do dojrzałości przypo-
„wadzić, trzeba by kilka lat roztropności, cierpliwości, i
„doświadczenia; tego wszystkiego w charakterze *Francuzów*
„nie ma. Chcą gorąco wolności i konstytucyi; ale jej sł-
„chać nie umieją; ale sami właśnie dzieło płać, prześladowanie
„prześadow, biorą za przekonanie rozumu. Ze zbyt nie dostatki
„duchowieństwu zabrali, to dobrze; ale że podrażnili to duchó-
„wieństwo, które mogło być nays pewniejszym narzędziem do
„wprawnienia ludu do nowego stanu rzeczy, to jest nie zręcznie.
„Porównanie wszystkich stanów, jest zapewne wolą natury; ale
„prześadowanie tych którzy inney winy nie mają, tylko tę,
„że się podług dawnego uprzedzenia szlachcią urodzili, tego na-
„tura nie chce. Szlachta z swojej strony, sama nie wie, cze-
„go chce; rozumieją, że wszystko zrobili, gdy do *Coblentz* wy-
„jadą; zgubili głowę, idąc za ludźmi bez głowy; i ten kraj,
„z nays wyborniejszą konstytucją, długo będzie gniazdem anar-
„chii. Rząd bez ufności i bez powagi, ośmieli namiętności go-
„rące; ale spokojnych pracowników rozpędzi. Nowa legiśla-
„cja, która miała pilnować dopełnienia konstytucyi, musi cały
„czas oddać słuchaniu skarg, przychodzących ze wszystkich pro-
„wincyi.—Czterdzieści cztery tyłiące municipalności, nazbyt
„podrobnify całość i jedność rządu; wszystkie chcą być rzeplte
„osobne; wszystkie chcą rozkazywać, żadna słuchać. Nie wi-
„dzą inney perspektywy dla tego kraju, jak instrukcją narodo-
„dową, która dać może ducha jedaości, z przekonaniem o po-
„trzebie surowey posłuszeństwa prawu dla krajow wolnych.”

Wypis z listu do kantoru Gazety Narodowej.

... „Powróciwszy teraz z Anglii, mam sobie za powinność
„udzielić publiczności dowcipny i pożyteczny sposób, dopiero
„w tamtym kraju odkryty, do leczenia popłutych drzew owo-
„cowych lub towarowych, oraz do zapobieżenia chorobom, któ-
„rym najlepsze lasy są podległe, a sposobem łatwym nie ko-
„sztownym, którym więcej przez dozor, niżeli przez wydatek
„może znacznie i potrzeba krajowa i handla korzystać. — Wy-
„nalazca tego sposobu, jest P. Wilhelm Forsyth, ogrodnik kró-
„la Angielskiego przy zamku Kensington, który w tym roku
„wydał książkę pod tytułem: *Uwagi nad chorobami, defekta-
„mi, i przywarami wszelkich rodzajów drzew owocowych, lub
„towarowych, z sposobem nie wątpliwym leczenia onych, lub
„zapobieżenia chorobom.* Wynalazek ten jego, przejrany przez
„wybraną komisję z Parlamentu, po ścisłym examinie, zupeł-
„nie będąc approbowany, zjednał jemu dwie nadgrody. *Nayprzód*
„kazano mu wyliczyć z skarbu narodowego 3,000. gwineów za
„wynaleziony sekret; który, natychmiast dla dobra powszechnie-
„go publiczności komunikowano. *Powtórnie* dał mu Król zwierz-
„chni rząd nad wszystkimi swojemi ogrodami, i lasami — *Te*
„ja książkę przetłumaczywszy całkowicie, dla dobra powszechnie-
„go, oddałem ją do druku. Tym czasem zaś wymieniam tylko
„gatunki chorób znaczniejszych, i sposób onych leczenia. — *Uwa-*
„ża ten uczony mąż nayprzód, że wszystkie drzewa owocowe,
„a nadewszystko pestkowe, są podległe rzucaniu gummy z sie-
„bie, która wznieca wrzody, a przeto uszkadza wzrost *wege-*
„tacyą, i zdrowie drzewa. — *Takoż* drzewa towarne, podległe
„są cieczeniu soku żywotnego, które po większej części pocho-
„dzi z zadanej rany drzewu, czyli to przez nierostropne ocina-
„nie, czyli przez gwałt wiatrow lub mrozow, a przeto pękają,
„a raz rozszczepione, napajają się wilgocią, która w nich wpro-
„wadza gniliznę, i nie tylko przeskadza wzrostowi dalszemu,
„ale ze wszystkim niszczy drzewo. — *Te* są nayznaczniejszye
„przyczyny popłucia nayprzedniejszych sadów i lasów.

„Na zapobieżenie tedy tym szkodom, przez 30. kilka lat
„doświadczenia swojego, największym skutkiem uwiecznionego,
„daie ten uczony mąż taki sposob... Oskrobawszy najprzod
„drzewo chore ze mchu, albo poucinawfzy spruchniałe i os-
„chłe gałęzie, a te mieysca, które po odcięciu gołe zostaly,
„zgladzifwzy maleńkiem ogrodniczym hehlem, posmarować, na
„grubość głowki od szpilki, niżej opisaną kompozycyą; takóž,
„jesliby drzewo, które było rozpeknięte, a w środku wypru-
„chniało, oskrobać go najprzod cienkim dłutkiem ze wszelkiej
„gadziny, potem wysmarować we wnętrznie na grubość poł ca-
„ła tąż samą kompozycyą; a tym sposobem, nietylko te miey-
„sca co było próżne, nabędzie nowego ferca, drżenia, i sioiu,

„ale nawet kora zostająca jeszcze przy drzewie zdrowym, ro-
„ciągnęła swoją vegetacyą, okryła całe drzewo, i rozczepie-
„nie dawne tak zagładzi, że ani znaku pierwszey szkody nie
„zostanie. — Potrzebie jeśliby drzewo przez wichur miało ula-
„many wierzchołek, a jeszcze pełne czerstwości, śaczyło swoy
„fok na puszczanie próżnych pobocznych gałęzi, albo latorosi
„z korzenia, radzi sławny ogrodnik poucinać te wszystkie, i
„kompozycyą, obcięte miejsca posmarować, tylko zostawić ie-
„dną gałązkę naybliższą wierzchołkowi, i około tey lekko korę
„oskrobawszy, posmarować tą kompozycyą, ktorey cnota
„dwoiaki skutek mieć będzie; bo grubiey nałożona, przy ko-
„rzeniach i pniu tłumić będzie nowe wypustki; a przeciwnie,
„lekko nałożona, przy gałęzi wyżej zostawioney wzbudzać bę-
„dzie wszystkie foki drzewa do ożywienia oney i wkrótce zla-
„manemu drzewu przyrośnie nowy wierzchołek. — Zate wszy-
„tkie doświadczenia, zaręczyć mogę, bo moimi oczyma one
„oglądałem i ściśle roztrząsałem.

„Kompozycja łania robi się Ipobolem takim : --- Weź kórce świeżego „krowienka, pół korca obitych kawałków wapna od starych murów, (najlepiej „jest pochodzące z pulapow i fufitow) półkorca popiołu różnego drzewa, a dwa „garce rzecznego cienkiego piasku. Te trzy ostatnie artykuły, powinno być „pierwemy przez sita przeflowane, nim się razem zmieszają; zmieszane raz, trze- „ba łopatą rozrabiać, i tłuczkem płaskim drewnianym przez kilka godzin wybi- „jać, aby ta cała materya w takiej cienkości była, jak zażywany gips do lufi- „tów. --- Tę kompozycyą raz zrobimy, trzeba mieć staranie pierwmy przygoto- „wać drzewo do przyjęcia oney, a to wyrzynając z niego, co tylko jest nie ży- „we, nadpłute, lub zgniłe, aż póki dojdzie się do żywego drzewa; mając stara- „nie, by oberzniete mieysca, były gładko obrzynane, a gdzie kora przytykana, „tam powinna być ona na skielez zerznęta: w czym nic tego opuścić nie trze- „ba. --- Dopiero weźmiy plaster, z powyższej kompozycyi zrobiony, grubizny „osmney części cała, i wymaruy nim całe te mieysca, gdzie drzewo lub kora „była wyrzynięta, starając się, aby plaster dochodzący do brzegow, jako nacie- „niew był roztarty. Potym weź trochę popiołu suchego, zmieszanego z perzyną „popiolową w szoftey części, i włóż to do puszek cynowej mających kilka dziurek „na przykryciu, tak iak szpilki główka, i tą puszką obroćoną do mieysca, gdzie „jest plastrzem namarowano, obliypuy, trzęląc przez te dziury rżnięto tym po- „mieszanym profzkiem; aż póki będzie wyżyłtko onym okryto. Przepusciliż pół „godziny, aby dać czasu wewnetrzej wilgoci wśięknienia tego profzku w pla- „ster; iak się to stanie, przydaż tego profzku ieszcze na plaster, i lekko palca- „mi nacieraiąc, aż póki cały plaster zostanie profzkciem okryty; a iesliby tym „tarcziem gdzie plaster goły został, trzeba profzku dodać i zatrzcć. Wżytkie „drzewa, których wierzecholki są ucinane, blisko ziemi, powinny mieć zostawione „klykieć okrągławo okrzefany, a do profzku wyżey opisanego do obliypiania, trze- „ba dodać cokolwiek tłuczonego alabastru; aby plaster miał większą siłę do wy- „trzymańia dżdżystych ulewow &c. &c. Gdzie niema alabastru, użyć gipsu, „co mi równie pochwalil P. Forsyth. --- Kiedy się znaleźć nie może odbitków „starych murów, iako powszechnie po dobrach więcey jest drewnianych, iak mu- „rowanych domów, można zamiast tych wziąć kredy tłuczoney, albo prostego wa- „pnia; tylko trzeba pierwmy, by to przynajmniej mieścił cały mokoło w wodzie. „Te są potrzebniejszye uwagi przy odkryciu sekretu kompozycyi, które tutaj w „krótkości wyraziłem. --- Ktoby zaś chciał dokładniej znać kroki tego wynalaz- „ku i examina czynione przez komisyyą parlamentową, znajdzie to, słowo do „słowa w tłumaczeniu moim tej książki. --- Może na pierwsze weyrzenie, obfey „te, które nie zwaziając na cel dobrej rady, ale tylko lubiąc szdydzić z każdej „nowości, okrzykną: a! czy można posiadającemu kilkadziesiąt mil lafu, mieć „dozór o nymniejszym drzewie w nim rosnącym? choć to dopełnić, trzeba by „ludzi do lochy, i od wszelkiej roboty oderwać, a tylko iedynie przywiązać się „do opatrywania lasów! --- Odpowiedź moja jest na to gotowa: --- Wszak nie „mówi się o lipach, brzozach, topolach, osiach, olchach, albo o innych krze- „winach i drzewach, zdalnych tylko na opał lub proflą budowlą; ale mówi się tu „nayprzód o sadowych drzewach, i o towanych: iako to o dębach zdalnych na „bukszmalzy, okrety, i klepek; i o sofnach, zdalnych do makstów, szpyrow, „brufow i tarcie, których przedać za granicą, lub zażycie w domu oplaci czai- „sem przychód znaczney, kreścencyi z roli pochodzący... Upraszaui, aby to „moje wyłożenie znalazło mieysce w Narodowy Gazecie: a iesli choć iednemu oby- „watelowi iakikółwiek pożytek przyniesie, będzie to nayśłodką nagrodą pracy „mojej. &c. &c.

Hrabia Borch.

Hrabia Borch.

W drukarni P. Zawadzkiego wyszła z druku, i tamże
przeadaie się, pierwsza część *Kalendarzyka Narodowego*, któ-
ry w dwóch częściach obeymuie do 30 arkuszy druku dro-
bnego — Pierwsza część, oprócz zwyczajnych kaleadar-
skich artykułów, zawiera 1. Genealogią królów Polskich.
2. Ustawę rządową 3. maja. 3. Prawa o sądach seymowych.
4. o Seymikach. 5. Księgę ziemiańską. 6. o Seymach ordy-
naryjnych i extraordynaryjnych. 7. Straż. 8. Opis kommis-
yi policyi. 9. Zasady o miastach. 10. Prawo o miastach wol-
nych rzeplitey 11. Urządzenie wewnętrzne miast wolnych.
12. Urządzenie sądów mieyskich i assessoryi. 13. Zaręczenie
wzajemne obu narodow. 14. Skład cały seymuiących skonfe-
derowanych rzplitey stanów — Obfzernieyszy opis tego ka-
alendarzyka znajduie się w doniesieniu, rozdawanym gratis
przy dzisieyszey gazecie.